

WIOLETA WIECZOREK-PŁOCHOCKA

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej

im. Alcide De Gasperi w Józefowie

wioleta.wieczorek-plochocka@wsge.edu.pl

Formy wspierania dziecka i rodziny w edukacji włączającej

Forms of supporting a child and family in inclusive education

ABSTRAKT

Wsparcie dziecka i rodziny w edukacji włączającej jest niezbędnym warunkiem osiągnięcia sukcesu w realizacji jej podstawowych celów i założeń. Ze względu na wagę problemu celem niniejszego artykułu będzie analiza tego, w jaki sposób można skutecznie wspierać zarówno dzieci, jak i ich rodziny, realizując cele edukacji inkluzywnej. Artykuł na wstępie prezentuje definicję edukacji włączającej, przedstawia najważniejsze regulacje prawne oraz jej podstawowe cele i założenia. Główna część pracy odnosi się do zasadniczej kwestii, czyli form wspierania dzieci i rodziców w edukacji włączającej. Analiza zgromadzonych informacji pokazuje, że polskie prawo oświatowe przewiduje wiele instrumentów umożliwiających uzyskanie efektywnego wsparcia w edukacji włączającej, jednak nadal można wyróżnić również wyzwania, którym należy sprostać w przyszłości.

SŁOWA KLUCZOWE: edukacja włączająca, rodzina, dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

ABSTRACT

Supporting the child and family in inclusive education is a prerequisite for success in achieving its basic goals and objectives. Due to the importance of the problem, the aim of this article will be to analyze how to effectively support both children and their families by implementing the goals of inclusive education. The article introduces the definition of „inclusive education” at the beginning, presents the most important legal regulations and its basic

goals and assumptions. The analysis of the collected information shows that Polish education law provides for a whole range of instruments that enable effective support in inclusive education, however, there are still challenges that must be met in the future.

KEYWORDS: inclusive education, family, children with special educational needs.

Wprowadzenie

Edukacja włączająca jest pojęciem, które w ostatnim czasie zyskuje coraz większą popularność wśród nauczycieli i pedagogów. Powodem tego stanu rzeczy jest fakt, że wspólnym zadaniem nas wszystkich jest dbanie o to, aby żadne dziecko nie czuło się w żaden sposób wykluczone, a edukacja była dla wszystkich. Dzięki takiemu podejściu możliwa jest realizacja postulatu domagającego się tego, aby każde dziecko bez względu na pochodzenie, dolegliwości zdrowotne czy innego typu trudności mogło otrzymać odpowiednią ofertę edukacyjną, pozwalającą w pełni wykorzystać jego potencjał oraz pokonać pojawiające się problemy. Celem niniejszego artykułu będzie analiza, w jaki sposób można wspierać zarówno dzieci, jak i ich rodziny, realizując cele edukacji inkluzywnej (włączającej). Aby cel ten zrealizować, zostanie on podzielony na kilka części. W pierwszej kolejności zdefiniowane zostanie pojęcie „edukacji włączającej” oraz zaprezentowane będą podstawy prawne regulujące zasady jej stosowania. Następna część zostanie poświęcona omówieniu jej podstawowych celów i założeń oraz miejsca, jakie zajmują w niej nauczyciele i uczniowie. Główna część pracy odnosić się będzie do zasadniczej kwestii, czyli form wspierania dzieci i rodziców w edukacji włączającej. Na końcu, w obszernym podsumowaniu przedstawione będą wnioski końcowe.

Edukacja włączająca – definicja pojęcia oraz podstawy prawne

Jak wszystkie pojęcia abstrakcyjne, sposób ich definiowania nie jest łatwy, ponieważ musi obejmować różne aspekty danego zjawiska. Nie inaczej jest w przypadku edukacji włączającej (inkluzywnej), która

w zależności od badacza oraz jego indywidualnego podejścia może być nieco inaczej interpretowana. Oczywiście można wyróżnić pewne wspólne elementy, które opisują w ogólnym zarysie, w jaki sposób termin ten należy rozumieć. Aby wyeliminować różnego typu wątpliwości terminologiczne, poniżej zaprezentowane zostaną dwie definicje tego pojęcia. Pierwsze zostało zaczerpnięte z strony Ministerstwa Edukacji i Nauki, dzięki czemu można zaprezentować, w jaki sposób do tej kwestii podchodzą polskie władze oświatowe. Zgodnie z definicją MEN pojęcie *edukacja włączająca* należy rozumieć jako:

„(...) podejście w procesie kształcenia i wychowania, którego celem jest zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne” (MEiN, *Edukacja włączająca*, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca>).

Z kolei wg Katarzyny Szczepkowskiej termin ten powinien być rozumiany jako edukacja:

„(...) otwarta na potrzeby wszystkich uczniów, w tym osób z niepełnosprawnością, pochodzących z mniejszości narodowościowych, etnicznych czy wyznaniowych i innych pochodzących z grup defaworyzowanych (...) koncentruje się na umożliwieniu uczniom z niepełnosprawnościami i innymi specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nauki z rówieśnikami w szkołach ogólnodostępnych, na docenianiu i wspieraniu wszystkich uczniów (nie tylko niepełnosprawnych, ale także tzw. trudnych, ze środowisk patologicznych, środowisk mniejszości etnicznych itp.) oraz dostosowaniu szkoły do uczniów o zróżnicowanych potrzebach” (Szczepkowska, 2019, s. 3).

Dwie definicje przedstawione powyżej wskazują wyraźnie najważniejsze elementy edukacji włączającej. Przede wszystkim podkreśla się konieczność zwiększania szans edukacyjnych dla wszystkich uczniów bez względu na jakiegokolwiek trudności czy różnice występujące pomiędzy nimi. Dużo bardziej szczegółowa jest definicja przedstawiona przez K. Szczepkowską, która wymienia, że chodzi głównie

o uczniów niepełnosprawnych, mniejszości narodowe, etniczne, wyznaniowe, ale również uczniów pochodzących z rodzin patologicznych i innych grup defaworyzowanych. Bardzo ważnym aspektem jest dostosowanie pracy szkoły do tego, aby realizować główne postulaty edukacji włączającej.

Aby zapewnić efektywne działanie edukacji włączającej, władze oświatowe musiały wprowadzić odpowiednie regulacje prawne, które muszą być dostosowane do regulacji międzynarodowych. Akty te można więc podzielić na dwie zasadnicze kategorie – akty prawa międzynarodowego i krajowego (MEiN, *Przepisy prawa*, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/przepisy-prawa#unit-menu-list>).

Do pierwszej grupy zalicza się przede wszystkim:

- ▷ Konwencję o Prawach Dziecka (z 20 listopada 1989 r. Dz.U. 1991 Nr 120, poz. 526, z późn. zm.)
- ▷ Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (sporządzona w Nowym Jorku 13 grudnia 2006 r., Dz.U. 2012 poz. 1169).

Z kolei za najważniejsze akty w polskim prawodawstwie należy uznać uchwały, ustawy i rozporządzenia.

Poniżej najważniejsze z nich:

Uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej:

- ▷ Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych M.P. Nr 50, poz. 475).
- ▷ Karta Praw Osób z Autyzmem (Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób z Autyzmem M.P. poz. 682).

Ustawy regulujące działanie polskiego systemu oświaty:

- ▷ Ustawa Prawo oświatowe z 14 grudnia 2016 r. (Dz.U. 2018 poz. 996 z późn. zm.).
- ▷ Ustawa Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe 14 grudnia 2016 r. (Dz.U. 2017 poz. 60 z późn. zm.).
- ▷ Ustawa o systemie oświaty z 7 września 1991 r. (Dz.U. 2018 poz. 145 z późn. zm.).

Kilkanaście rozporządzeń, z których za najważniejsze należy uznać:

- ▷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach z 9 sierpnia 2017 r. (Dz.U. poz. 1591 z późn. zm.).
- ▷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym z 9 sierpnia 2017 r. (Dz.U. poz. 1578 z późn. zm.).

Podstawowe cele i założenia edukacji włączającej oraz miejsce w niej nauczyciela i ucznia

Edukacja włączająca realizuje podstawowe cele i założenia określone przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. Zgodnie z definicją tego ministerstwa podstawowym celem edukacji włączającej jest zwiększenie szans edukacyjnych wszystkich uczniów, tak aby jak najefektywniej rozwijać ich potencjał i aby nikt nie został wykluczony z życia społecznego. Stosownie do tych słów edukacja musi uwzględniać potrzebę otwierania się szkół na dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zgodnie ze światowymi i europejskimi standardami obowiązującymi w tym względzie. Dzięki edukacji włączającej każde dziecko może skorzystać z dostosowanej do jego indywidualnych potrzeb oferty uwzględniającej zarówno jego uzdolnienia, jak i trudności, z jakimi się boryka.

Jeśli chodzi o podstawowe założenia, jakie musi spełniać oferta z zakresu edukacji włączającej, to można je scharakteryzować w kilku zasadniczych punktach. Obejmują one:

- ▷ Uznanie edukacji włączającej jako ważny element integracji społecznej.
- ▷ Postrzeganie różnic jako wartość, a nie problem.
- ▷ Uznanie praw każdego ucznia (bez względu na dysfunkcje) do nauki.

- ▷ Poszanowanie praw uczniów.
- ▷ Ciągłe doskonalenie pracy szkoły.
- ▷ Budowanie trwałych relacji i współpracy pomiędzy rodzicami, opiekunami i szkołą (Rafał-Łuniewska, 2018, s. 23).

Przedstawione powyżej cele i główne założenia edukacji włączającej determinują miejsce w niej nauczyciela oraz ucznia. W przypadku tego pierwszego pozwala ona opracować taki plan pracy, który umożliwi mu dostrzeżenie potrzeb i wykorzystanie potencjału każdego ucznia zgodnie z postulatami nauczania zróżnicowanego (Grzegorzewska, 2009, s. 111–119). Jest to bardzo istotny problem z punktu widzenia dostrzegania indywidualnych różnic i promowania wszechstronnego rozwoju uczniów. Jak słusznie zauważał jeszcze w latach 70. XX w. R. Więckowski, sposób przewyciężenia anatomii pomiędzy „jednością kształcenia a różnorodnością rozwoju intelektualnego, społecznego, emocjonalnego, biologicznego itp. poszczególnych uczniów” (Więckowski, 1975, s. 5) jest prawdziwym wyzwaniem, któremu trzeba sprostać, jednak nie narażając przy tym na szwank „drożności systemu oświatowo-wychowawczego” (Więckowski, 1975, s. 5). Nauczyciel musi więc w swej pracy znaleźć kompromis, tak aby pogodzić zarówno potrzeby poszczególnych jednostek, różniących się pomiędzy sobą, z potrzebami grupy, w której dzieci przebywają na co dzień, socjalizują się i zdobywają wiedzę.

Z kolei miejsce dziecka w edukacji włączającej można opisać, wymieniając kilka ważnych sfer, które muszą zostać odpowiednio zagospodarowane. K. Szczepkowska, powołując się na P. Mittlerera, który opisuje podstawowe wyzwania związane z edukacją włączającą (Mittler, 2000, s. 123), wyróżniła kilka istotnych elementów determinujących miejsce dziecka w tego typu edukacji. Przede wszystkim zwraca uwagę na dobrze przygotowany plan nauczania uwzględniający potrzeby wszystkich uczniów. Kolejnym ważnym elementem jest to, żeby uczniowie nauczyli się dostrzegać i rozumieć, czym jest różnorodność i że należy szanować odmienność innych. Dzieci muszą być także świadome, czego się uczą, i muszą być traktowane podmiotowo, a nie przedmiotowo. Ważne jest, aby w toku nauki brały one aktywny udział w procesie uczenia/nauczania, dzięki czemu procesy socjalizacji mogą zachodzić dużo sprawniej.

Uczeń czuć musi, że jest obiektywnie oceniany, dzięki czemu poprzez system oceniania można pozytywnie stymulować jego rozwój. Uczeń powinien również czuć się komfortowo, co oznacza, że w klasie musi panować atmosfera wzajemnego szacunku i zaufania (Szczepkowska, 2019, s. 7).

Aby móc zrealizować wszystkie te postulaty, konieczna jest współpraca pomiędzy nauczycielem, uczniami, rodzicami oraz specjalistami – pedagogami, psychologami itd. Bez tego typu współpracy trudno myśleć o osiągnięciu końcowego sukcesu. Dzięki temu można wspierać uczniów na różnych poziomach i angażować w różnego typu zajęcia zarówno w klasie, jak i poza nią. Ostatnim warunkiem, który sprawia, że dziecko będzie mogło liczyć na odpowiednią pomoc i wsparcie, jest to, aby nauczyciele oraz wspomagający specjaliści stale poszerzali swą wiedzę, by świadomie, fachowo i w zorganizowany sposób wspierać wysiłki uczniów w zdobywaniu nowych umiejętności (Szczepkowska, 2019, s. 7).

Wspieranie dziecka i rodziny w edukacji włączającej

Wsparcie rozwoju dziecka bez względu na dysfunkcje, jakie mogą go dotyczyć, zagwarantowane jest w ustawie Prawo oświatowe. W art. 1 te same zasady zagwarantowano, że treści, metody oraz organizacja nauczania muszą być dostosowane do możliwości psychofizycznych uczniów i że mają oni prawo korzystać ze wsparcia psychologiczno-pedagogicznego oraz specjalnych form pracy dydaktycznej. W tym samym artykule zagwarantowano również, że uczniowie niepełnosprawni, niedostosowani społecznie oraz ci z indywidualnymi potrzebami edukacyjnymi i rozwojowymi nie mogą być dyskryminowani i mają prawo korzystać ze wszystkich typów szkół (art. 1 ustawy z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe).

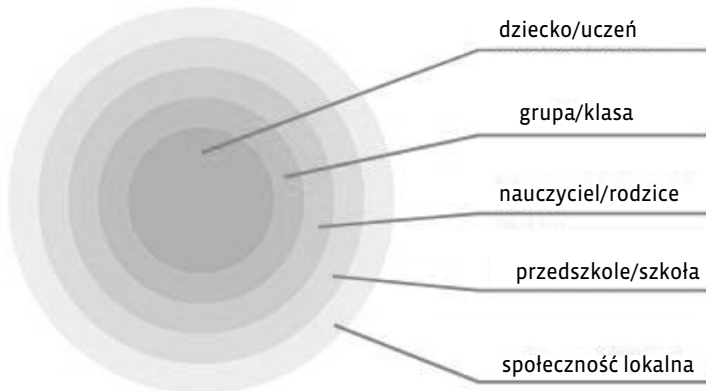
Formy wspierania rozwoju dziecka

W edukacji włączającej uczniowie wspierani są na różne sposoby, które uregulowane są regulacjami prawa oświatowego, zarówno na poziomie ustawowym, jak i w różnych aktach wykonawczych. Można powiedzieć,

że jest to pewien problem, ponieważ przepisy odnoszące się do tej kwestii rozproszone są w różnych aktach prawnych, co powoduje, że dyrektorzy, nauczyciele oraz inni specjaliści zajmujący się realizacją zadań wspierających muszą posiadać dobrą znajomość prawa, aby właściwie wykorzystać wszelkie możliwości, którymi dysponują (Neroj, 2019, s. 175). Mając to na uwadze, nie mogą dziwić postulaty domagające się uspołnienienia, doprecyzowania oraz uproszczenia obowiązujących regulacji, co jest istotne zwłaszcza z punktu widzenia rodziców, którzy mają trudności, aby rozeznaczyć się odpowiednio we wszystkich regulacjach prawnych. Wiedza ta jest bardzo ważna, ponieważ wsparcie dziecka odbywa się na różnych poziomach oddziaływań, obejmując wsparcie ze strony uczniów, klasy, nauczycieli, rodziców, szkoły oraz społeczności lokalnej. Schemat ten przedstawia ryc. 1.

Ryc. 1.

Poziomy udzielanego wsparcia uczniom w edukacji włączającej

Źródło: Neroj E. (2019). *Wsparcie – instrumenty, zobowiązania systemowe, formalne i nieformalne formy*. W: Chrzanowska I., Szumski G. (red.), *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*. Warszawa, s. 179

Podstawową formą wsparcia oferowaną uczniom na poziomie szkoły jest pomoc ze strony publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych (PPP). Oferuje ona pomoc dzieciom od chwili urodzenia. Od momentu rozpoczęcia nauki szkolnej z ich pomocy korzystają nie tylko uczniowie, ale również rodzice i nauczyciele. Z ich pomocy mogą ko-

rzystać także placówki oświatowe, głównie w postaci szkół i przedszkoli. Działania PPP obejmują bardzo szeroki zakres pomocy. Do najważniejszych elementów zalicza się:

- ▷ Udzielanie wsparcia merytorycznego oraz pomocy nauczycielom i specjalistom w kontekście rozpoznawania potrzeb oraz możliwości psychofizycznych uczniów, planowania i realizacji różnego rodzaju działań itd.
- ▷ Współpracę w opracowywaniu oraz realizacji indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych czy rewalidacyjno-wychowawczych.
- ▷ Współpracę mającą na celu właściwy dobór specjalistycznego sprzętu i środków dydaktycznych dla uczniów niepełnosprawnych.
- ▷ Organizowanie i wdrażanie kompleksowego wspomaganie placówek oświatowych w celu realizacji zadań wychowawczych, dydaktycznych i opiekuńczych (Neroj, 2019, s. 181).

Bardzo ważnym elementem wsparcia w edukacji włączającej jest zapewnienie przez szkołę odpowiednich warunków nauczania dla uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego. Mowa przede wszystkim o:

- ▷ Zapewnieniu specjalistycznego sprzętu oraz środków dydaktycznych uwzględniających indywidualne potrzeby rozwojowe, edukacyjne uczniów oraz ich psychofizyczne możliwości.
- ▷ Zagwarantowaniu możliwości udziału w zajęciach specjalistycznych oraz innego rodzaju zajęciach (np. rewalidacyjnych czy resocjalizacyjnych).
- ▷ Możliwości integracji z grupą rówieśniczą.
- ▷ Przygotowaniu uczniów do późniejszego uczestnictwa i radzenia sobie w dorosłym życiu (Rafał-Łuniewska, 2018, s. 44).
- ▷ Formy udzielanego wsparcia mogą być różnicowane w zależności od tego, czy dziecko posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, czy też nie.
- ▷ Uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oferowana jest pomoc ze strony poradni psychologiczno-pedagogicznej oraz różnego typu zajęć.

- ▷ W przypadku orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oferowane jest wsparcie poprzez IPET oraz WOPFU, wsparcie dodatkowego nauczyciela, rewalidację indywidualną oraz pomoc poradni psychologiczno-pedagogicznej.
- ▷ W przypadku uczniów z orzeczeniem o niepełnosprawności ze środków pomocy społecznej mogą być wypłacane różnego rodzaju świadczenia (tak materialne, jak i niematerialne) oraz oferowane usługi opiekuńcze (Rafał-Łuniewska, 2018, s. 45).

Formy wsparcia oferowane przez nauczycieli czy placówki oświatowe uzupełnione są przez pomoc na pozostałych płaszczyznach. Bardzo duże korzyści może przynieść wsparcie ze strony społeczności lokalnej, np. w postaci pomocy ze strony lokalnych przedsiębiorców, służb publicznych czy organizacji pozarządowych. Na uwagę zasługują zwłaszcza tworzone przez samorządy koalicje, które świadczą pomoc nie tylko we wspieraniu edukacji włączającej, ale również są aktywne w budowaniu inkluzywnego środowiska lokalnego (Karczewska-Gzik, 2015, s. 45). Formy wspierania uczniów w edukacji włączającej powinny być również planowane na poziomie klas czy też grup wychowawczych. W tym przypadku wsparcie to polega na dostosowywaniu liczby dzieci uczestniczących w zajęciach. Ważne jest również ustalenie odpowiedniego rozkładu zajęć, zapewnienie dodatkowej kadry, stopniowe zwiększanie liczby godzin przeznaczanych na zajęcia, oferowanie zajęć dodatkowych itd. (Neroj, 2019, s. 186–187).

Formy wspierania rodziny

Otoczenie, w którym na co dzień przebywa dziecko, odgrywa bardzo ważną rolę w kształtowaniu wszystkich sfer jego rozwoju – emocjonalnej, społecznej, poznawczej i fizycznej. To właśnie rodzina odpowiedzialna jest za wprowadzanie dziecka w świat wartości kulturalnych i społecznych (Wadsworth, 1998, s. 26–28). To od rodziców dziecko uczy się właściwych zachowań, norm, wartości oraz zdobywa wiedzę o otaczającym je świecie. Na dalszy plan zszedł instytucjonalny wymiar rodziny, zwalniając miejsce dla emocjonalnej funkcji, w której ważne

stają się: intymność jednostek i ekspresja osobowości, a nie rozpatrywanie jej członków poprzez pryzmat wypełnianych ról według tradycyjnie obowiązujących norm (Such-Pyrgiel, 2018, s. 20).

Zwraca na to uwagę Z. Zborowski, który słusznie zauważa, że to właśnie dom rodzinny kształtuje prawidłowe nawyki, dlatego też rodzinę należy uznać za podstawową instytucję wychowawczą (Zborowski, 1980, s. 107). Mając na uwadze jak wielką rolę odgrywa rodzina w wychowaniu i edukowaniu dziecka, trudno nie zgodzić się z postulatem, że szkoła powinna ściśle współpracować z rodzicami, tak aby razem pracować nad wyrabianiem w dziecku właściwych postaw, norm i zachowań.

Edukacja włączająca może służyć jako przykład tego, w jaki sposób efektywnie realizować postulaty pogłębiania współpracy pomiędzy szkołą a rodzicami. Za bardzo dobry przykład mogą posłużyć indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne konstruowane dla uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego. K. Szczepkowska podkreśla, że w programach tego typu postuluje się wspólną realizację zadań szkoły i rodziców w zakresie (Szczepkowska, 2019, s. 4):

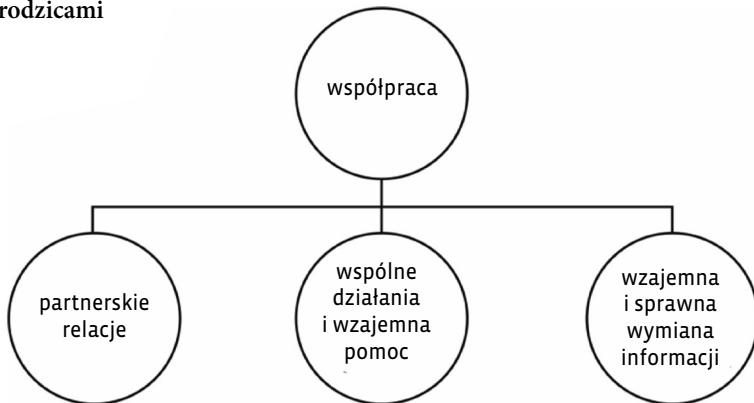
- ▷ Realizacja zaleceń wynikających z orzeczeń.
- ▷ Tworzenie właściwych warunków do nauki, zapewnienia niezbędnego sprzętu oraz pomocy dydaktycznych, aby rozwijać indywidualne potrzeby edukacyjne, rozwojowe i psychofizyczne.
- ▷ Zapewnienie zajęć specjalistycznych w kontekście zaspokajania indywidualnych potrzeb edukacyjnych i rozwojowych (zwłaszcza zajęć resocjalizacyjnych, rewalidacyjnych oraz socjoterapeutycznych).
- ▷ Integracja ze środowiskiem rówieśniczym oraz uczniami pełnosprawnymi.
- ▷ Przygotowanie dziecka do samodzielnego wejścia w dorosłe życie (Szczepkowska, 2019, s. 4).

Rycina 2 to schemat przedstawiający, w jaki sposób budować efektywną współpracę z rodzicami. Jak z niego wynika, współpraca powinna opierać się przede wszystkim na budowaniu partnerskich relacji,

wspólnych działaniach, wzajemnej pomocy oraz sprawnej wymianie informacji. Bardzo ważną kwestią w tym względzie jest wspieranie rodziców w decyzjach odnoszących się do kształcenia ich dziecka. Rodzice są osobami, które zgłaszają się do poradni PP oraz wnioskuje o wydanie orzeczenia lub opinii. To oni podejmują też decyzję odnośnie do formy kształcenia specjalnego (art. 127 ustawy Prawo oświatowe). Dysponują również prawem złożenia wniosku o odroczenie obowiązku szkolnego oraz wyboru szkoły – integracyjnej, specjalnej czy ogólnodostępnej (inkluzywnej). Ich rolą jest zainicjowanie starań zmierzających do udzielania uczniowi pomocy psychologicznej czy pedagogicznej, co zostało podkreślone w rozporządzeniu w sprawie zasad organizacji i udzielania tego typu pomocy z 9 sierpnia 2017 r. (Dz.U. poz. 1591 z późn. zm.).

Ryc. 2.

Schemat przedstawiający, w jaki sposób budować efektywną współpracę z rodzicami

Zródło: Szczepkowska K. (2019). *Współpraca z rodzicami, czyli jak rozmawiać o edukacji włączającej*, Warszawa, s. 8

Istotną prerogatywą rodziców jest również to, że mogą oni uczestniczyć zarówno w opracowywaniu, jak i wprowadzaniu niezbędnych modyfikacji w indywidualnych programach edukacyjno-terapeutycznych konstruowanych dla ich dzieci. Powinni oni również brać aktywny udział w ocenie jego funkcjonowania (Neroj, 2019, s. 176). Bardzo duże znaczenie ma również możliwość skorzystania z pomocy odnośnie do rozpoznawania i rozwijania indywidualnych możliwości uczniów, ich

zainteresowań oraz uzdolnień. Szczególne znaczenie w tym względzie ma współpraca z wyspecjalizowanymi instytucjami zajmującymi się pomocą uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE), jak np. PFRON, JTS czy NGO. Jak podkreśla E. Neroj, pomimo niespójności oraz rozproszenia regulacji prawnych odnoszących się do kwestii wspierania uczniów w edukacji włączającej w ostatnich czasach uwidacznia się wyraźna tendencja, aby rodzice stali się partnerami oraz aktywnymi współuczestnikami różnego typu oddziaływań edukacyjno-wychowawczych. Odnosi się to zarówno do kwestii oceny potrzeb rozwojowych, jak i edukacyjnych uczniów oraz planowania form i zakresu wsparcia, monitorowania postępów, a wreszcie dokonywania efektywności udzielonej pomocy (Neroj, 2019, s. 176). Niestety jak wynika z badań, znaczny odsetek rodziców nie zdaje sobie sprawy z wagi ich wsparcia i nie decyduje się na wzięcie udziału w procesie kształcenia swoich dzieci (Kubicki, 2014, s. 120).

Podsumowanie

Podsumowując informacje zaprezentowane w niniejszym artykule, należy podkreślić, że edukacja włączająca może być traktowana jako szansa, ale i wielkie wyzwanie, któremu należy sprostać. Przede wszystkim jest ona szansą dla uczniów, którzy z różnych powodów mogą czuć się wykluczeni, a dzięki edukacji inkluzywnej zyskują możliwość włączenia się w życie szkoły oraz szerzej w życie społeczne, co zapewnia poczucie przynależności do grupy rówieśniczej oraz całej społeczności szkolnej. Stworzenie tego typu szansy jest równocześnie wyzwaniem, ponieważ aby osiągnąć założone cele takiej edukacji, należy spełnić wiele warunków. Przede wszystkim należy zadbać o wprowadzenie rozwiązań prawnych i programowych, właściwe przygotowanie nauczycieli oraz placówki oświatowej, współpracę z rodzicami (opiekunami) oraz wiele innych elementów, które decydują o efektywności działalności pedagogicznej i wychowawczej. Jak na razie widać wyraźne postępy we wdrażaniu edukacji inkluzywnej, co stwarza realną szansę, że w przyszłości jej główne postulaty będą realizowane w jeszcze większym zakresie.

Bibliografia

- Chrzanowska I., Szumski G. (red.) (2019). *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*. Warszawa 2019.
- Grzegorzewska S. (2009). *Różnicowanie kształcenia w klasach początkowych*. Kraków
- Karczewska-Gzik A. (2015). *Model Lokalnej Współpracy na rzecz dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. ORE
- Mittler P. (2000). *Working Towards Inclusive Education. Social Context*. London
- Neraj E. (2019). *Wsparcie – instrumenty, zobowiązania systemowe, formalne i nieformalne formy*. W: I. Chrzanowska, G. Szumski (red.). *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*. Warszawa
- Rafał-Łuniewska J. (2018). *Materiały z konferencji organizowanej przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE). Konferencja – Edukacja włączająca w szkołach i placówkach systemu oświaty*. Warszawa
- Rafał-Łuniewska J. (2018). *Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w edukacji włączającej*. Rzeszów
- Such-Pyrgiel M. (2018). *Społeczny wymiar życia singli. Studium socjologiczne*. Józefów: Wyd. WSGE
- Szczepkowska K. (2019). *Współpraca z rodzicami, czyli jak rozmawiać o edukacji włączającej*. Warszawa
- Szczepkowska K. (2019). *Edukacja włączająca w szkole – szanse i wyzwania*. Warszawa
- Wadsworth B. (1998). *Teoria Piageta. Poznawczy i emocjonalny rozwój dziecka*. Warszawa
- Więckowski R. (1975). *Nauczanie zróżnicowane*. Warszawa
- Zborowski Z. (1980). *Rodzina jako grupa społeczno-wychowawcza*. Warszawa

Akty prawne

- Konwencja z 20 listopada 1989 r. o Prawach Dziecka (Dz.U. 1991 Nr 120, poz. 526 z późn. zm.)
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. 2012 poz. 1169)
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. Nr 50 poz. 475)

- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób z Autyzmem (M.P. poz. 682)
- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. 2018 poz. 996 z późn. zm.)
- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę Prawo oświatowe (Dz.U. 2017 poz. 60 z późn. zm.)
- Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 2018 poz. 1457 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. poz. 1591 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. poz. 1578 z późn. zm.)

Źródła internetowe

- MEiN, *Edukacja włączająca*, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca> (dostęp 11.06.2021)
- MEiN, *Przepisy prawa*, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/przepisy-prawa#unit-menu-list> (dostęp 11.06.2021)

